

הינשוף – חכם בלילה משה אפרת

אחד הפרקים באוסף הינשופים שלי עוסק במקומו של בעל חיים זה בתרבות האנושית. כפי שנראה להלן, הינשוף הוא סמל למעשי כשפים ובשורות רעות, ובו זמנית גם סמל החוכמה. מאמר זה יוקדש בעיקר לינשוף כמבטא חוכמה, אך בואו נתחיל מההתחלה.

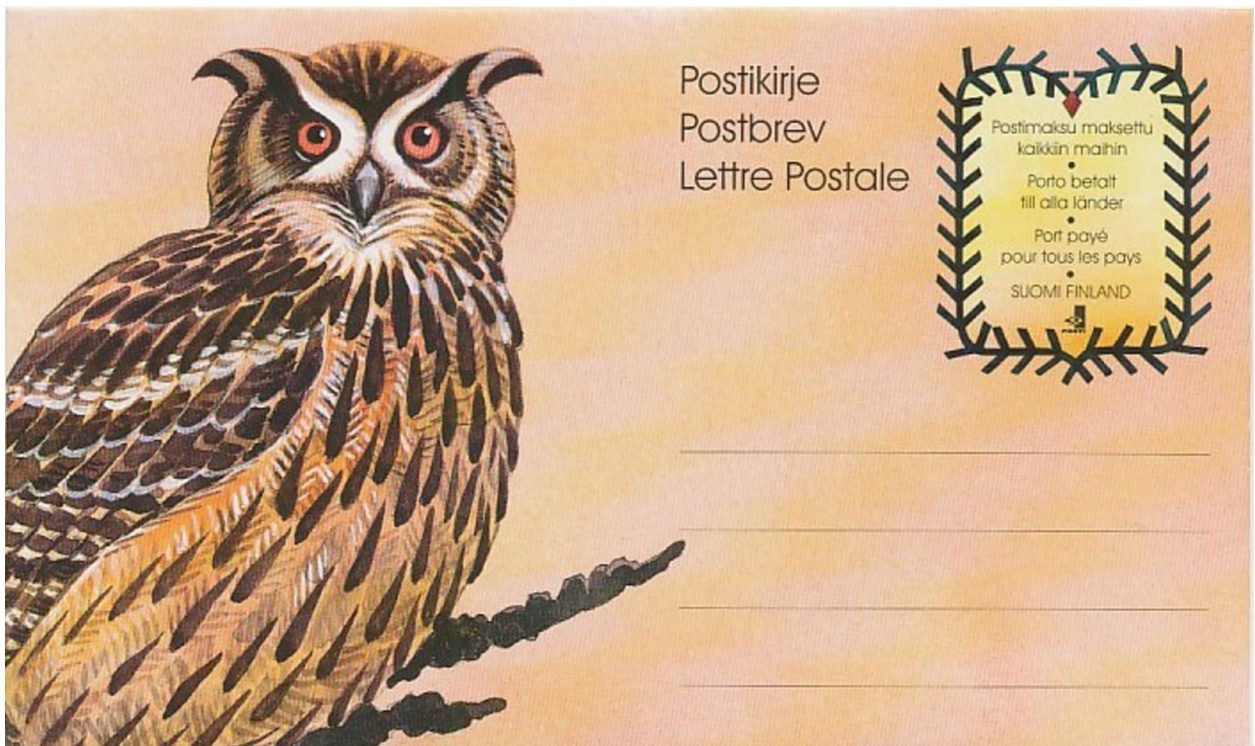
נא להכיר: הינשוף

הינשוף מסתער על הטרף בטפרים שלופים

נתחיל את סיפורו של הינשוף בניתוח מקומו בעולם בעלי החיים. עולם זה מחולק למספר מחלקות, ואחת מהן היא מחלקת העופות. במחלקה זו יש מספר סדרות, ואחת מהן היא של הדורסים – עופות הניזונים מבשר של בעלי חיים אחרים. ייחודם של הדורסים היא בדרך שבה הם הורגים את טרפם. הם נוהגים לעוט על הטרף, לנעוץ בו את טרפיהם החדים, ולהצמיד אותו בחוזקה כלפי המשטח עליו

הוא נע. הצמדה זו, שכמוה כדריסה, הקנתה להם את שמם. את הדורסים מחלקים לשתי סדרות עיקריות: דורסי יום ודורסי לילה. דורסי הלילה מתחלקים לשתי משפחות – התנשמתיים והינשופיים, ואנו נעסוק במשפחה אחרונה זו.

לינשוף עיניים גדולות, הניצבות זו לצד זו בחזית הראש

הזכרנו כבר מאפיין אחד של הינשופים, והוא הטפרים החדים שלהם. בכל רגל יש ארבע אצבעות, כאשר שתיים מהן פונות קדימה והשתיים האחרות פונות אחורה. מאפיין חשוב אחר הוא ראש גדול הניצב על גבי צוואר ארוך וגמיש. בדומה לאדם, ובניגוד לרוב העופות, עיניו של הינשוף נמצאות בחלק הקדמי של הראש, כאשר הן בולטות קדימה. העיניים הגדולות מסוגלות לקלוט גם כמויות קטנות של אור, וכך יכול הינשוף לראות בחשכת הלילה. הבלטת העיניים מאפשרת ראייה סטריאוסקופית (תלת-מימדית), והצוואר הגמיש מאפשר לינשוף לסובב את הראש יותר מחצי סיבוב לכל צד, וכמעט לראות לאחור.

הינשוף מסתתר בשעות היום בגזע העץ

בזכות תכונות ביולוגיות אלו ויכולת שמע מופלאה (פני הינשוף מותאמים להגביר יכולת שמע זז), מצליח הינשוף לנווט בחשיכה באופן טבעי. את שעות היום מבלה הינשוף במנוחה במקומות מוגנים, כגון מערות או גזעי עץ, תוך שהוא מנצל את צבעו החום לצרכי הסוואה.

סמל לכישוף

מאז ומתמיד נהג האדם להתבונן בבעלי החיים ולזהות בהם תכונות מסוימות, חלקן אמיתיות (למשל, מהירותו של הצבי) וחלקן מבוססות על דימוי בלבד, אשר נגזר מטיב הקשר שבין בעל החיים לאדם. כך, למשל, האדם חשש מפני הנחש, ועל כן העניק לו תכונה שלילית של ערמומיות. לכאורה, מצבו של הינשוף צריך להיות טוב, משום שזהו בעל חיים המועיל לאדם, ובפרט לזה העוסק בחקלאות. הינשופים הם אויבים טבעיים של המכרסמים, והחקלאים למדו להעריכם ולהיעזר עליהם כשומרי אסמים.

הינשוף נוכח בטקס כשפים באפריקה

על רקע זה מפתיע, שברוב התרבויות הינשוף הוא סמל לבשורות רעות ולמעשי כשפים. ייתכן, כי הדבר נובע מהיותו של הינשוף חיית לילה, והאדם חשש מפני החשיכה והאסונות העלולים להתחולל בחסותה. סיבה אפשרית אחרת לדימויו השלילי של הינשוף היא הקול הרך של הנשימה והנשיפה שלו, הדומה להתנשפות מפוחדת של אדם התועה בדרכו בחשיכה. כך או אחרת, לא ניתן להתכחש לעובדות: ברוב התרבויות מזוהה הינשוף עם מאגיה שחורה, כמו זאת הנראית בבול מבנין הנראה כאן משמאל. על פי האגדה, בלילה שלפני הירצחו של **יוליוס קיסר** על ידי הקושרים חברי הסנאט, נשמעו קריאות ינשוף מעל גג הארמון.

למרבת מזלו של הינשוף יש גם צד אחר למטבע: הזכרנו לעיל, שבדומה לאדם, עיניו של הינשוף נמצאות זז בצד זז. תכונה זו הקלה על האדם לזהות בינשוף גם צד אנושי. ראו כמה חביב הוא הינשוף על גבי כריכת הקונטרס בראש העמוד הבא. לא זאת בלבד שהוא לבוש כאדם, אלא שהוא גם קורץ בשובבות.

הינשוף על גבי כריכה של קונטרס טופסי מברק של חברת ווסטרן יוניון
האמריקאית. פריט מרהיב ונדיר זה הוא אחד היהלומים באוסף שלי

אתנה והינשוף
בסמל של קונגרס רפואי

אתנה, נושאת כידון,
מרסנת את פגסוס

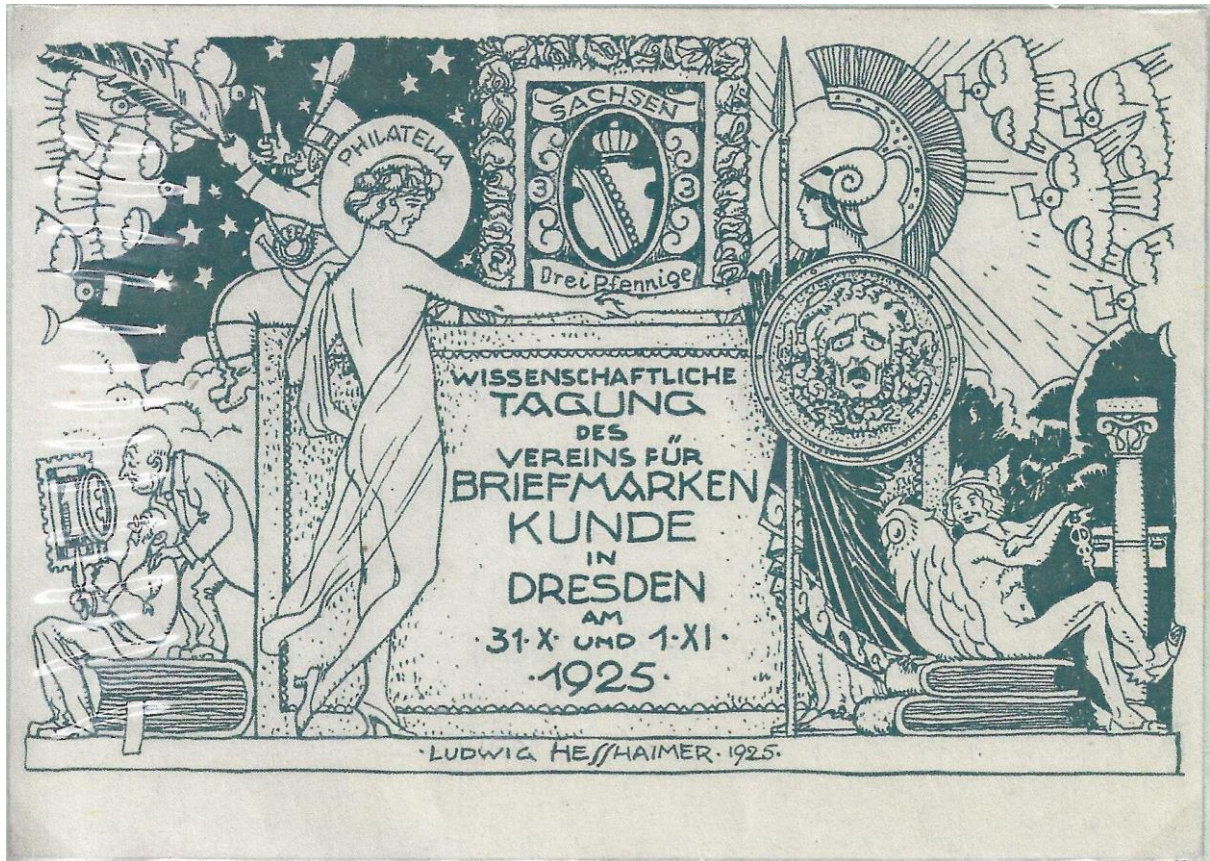
אתנה והינשוף משני צדדיו
של מטבע יווני עתיק

הינשוף ואתנה

במיתולוגיה היוונית **אתנה** היא אלת החוכמה (היא נושאת תחומי אחריות נוספים, אך האחריות על החוכמה הוא תפקידה העיקרי). באופן גרפי היא מתוארת לרוב כשהיא נושאת כידון ומלווה על ידי ינשוף. אין בנמצא הסבר חד משמעי לקשר שבין אתנה לינשוף, אולם קיימות מספר סברות בנושא. לפי סברה אחת,

הקשר נובע מכך שינשופים נפוצים מאוד בסביבתה של העיר אתונה, הנקראת על שמה של האלה (אתונה היא צורת הריבוי של אתנה). סברה אחרת, הנראית לי יותר, היא שיכולתו של הינשוף לראות בלילה העניקה לו מוניטין של חוכמה בעיני היוונים, והם בחרו לצמד אותו לאלה הממונה על החוכמה. תהא הסיבה אשר תהא, אתנה מלווה במיתולוגיה היוונית על ידי הינשוף, ולפעמים הינשוף אף מייצג אותה. רבים הם

הפסלים, הפסיפסים וציורי הקיר העתיקים אשר מציגים את הינשוף עם האלה. אתנה היא גם הפטרונית של העיר אתונה. הזיהוי של הינשוף עם אתנה הפך את בעל החיים לאחד מסמלי העיר אתונה, ומטבעות אתונאים נשאו במשך מאות שנים תחריט של הינשוף של אתנה.

דבר בולים גרמני משנת 1925, שהודפס לפי הזמנה פרטית, ובו הזמנה לכנס של ידע בולאי. הינשוף ושליח האלים הרמס יושבים על ספרים בצד ימין למטה, למרגלות אתנה המושיטה יד לאלת הבולאות

סמל החוכמה בפעולה

השנים הרבות בהן ליווה הינשוף את אלת החוכמה אתנה השפיעו עליו לטובה והוא הפך לסמל החוכמה בעצמו. כחלק מתפקידו זה מופיע הינשוף בסמלם של מוסדות רבים להשכלה גבוהה. חותמת הביול הנראית כאן היא של האוניברסיטה האזורית של חבל הסאאר בגרמניה.

במסגרת תפקידו הסמלי של הינשוף לחלוק דברי חוכמה ועצות נבונות עם הציבור הרחב. בעיר האנגלית לידס נרתם הינשוף למלחמה בנגע תאונות הדרכים, ובחותמת התעמולה הנראית כאן הוא מייעץ לציבור לנהוג בחוכמה ולהתבונן היטב לפני חציית הכביש. יש כאן שימוש כפול (ומוצלח, לדעתי) בדמותו של הינשוף – הן כסמל חוכמה והן כמי שמיטיב לראות.

הדוגמא האחרונה אותה אציג לשימוש בינשוף כסמל החוכמה היא גם מחווה לעורך נושאון וגם דוגמא מאלפת לשילובם של תחומים שונים. זהו בול שהונפק ברומניה בשנת 2013 לציון עשר

שנים להקמתו של המשרד למודיעין אסטרטגי. קצת קשה להבין מה בדיוק עושה המשרד הזה, אבל למיטב הבנתי אין הכוונה למודיעין צבאי או בטחוני, אלא לתכנון אזרחי. סמל המשרד, הנראה בצד ימין, כולל את הינשוף החכם שלנו. בנוסף כולל העיצוב ספרות בינאריות המרמזות לתחום המחשוב וכלי שחמט – משחק המבוסס על חשיבה אסטרטגית ותכנון ארוך טווח. אני מניח, שאפילו הינשוף עצמו הופתע לגלות את עצמו נוטל חלק במשחק המלכים.

משה אפרת אוסף את נושא הינשופים. התצוגה שלו זכתה במדליה מוזהבת גדולה ברמה הבינלאומית. כתובתו למשלוח תגובות: רח' חיים משה שפירא 15, אשדוד 7742315.